

Uwagi o ryjkowcach (*Coleoptera: Attelabidae, Apionidae, Curculionidae*) zebranych przez Bolesława KOTULĘ w okolicach Przemysła

Notes on the weevils (*Coleoptera: Attelabidae, Apionidae, Curculionidae*) collected by Bolesław KOTULA in the vicinity of Przemyśl

MIECZYŚLAW MAZUR

Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN, 31-016 Kraków, ul. Sławkowska 17

ABSTRACT. Correct location (country, geographic region) of 9 species of weevils collected by B. KOTULA in the vicinity of Przemyśl is given.

Bolesław KOTULA, mieszkając przez szereg lat w Przemysłu, interesował się fauną i florą okolic miasta. Podczas licznych wycieczek przyrodniczych, których zasięg wyznaczają w przybliżeniu miejscowości: Krzywca, Mościska, Chyrów i Bircza, zbierał między innymi ryjkowce. W latach 1876–1887 znalazł ponad 300 gatunków z tej rodziny chrząszczy, lecz wyników swoich badań nie opublikował. Materiały te wykorzystał częściowo SMRECZYŃSKI (1955a) w pracy poświęconej zmianom w faunie okolic Przemysła oraz autor niniejszego artykułu w opracowaniach faunistycznych Pogórza Dynowskiego, Pogórza Przemyskiego i Opola Zachodniego (MAZUR, 1994a; 1994b). Natomiast głównym źródłem informacji o ryjkowcach zebranych przez KOTULĘ w Kotlinie Sandomierskiej pod Przemysłem i na terenach należących obecnie do Ukrainy jest nadal jego kolekcja wraz z dość chaotycznie prowadzonymi notatkami.

Kontynuatorem badań KOTULI w zakresie chrząszczy był Tadeusz TRELLA. Wynikiem jego działalności przypadającej na lata 1913–1939 jest obszerny, lecz niestety nie etykietowany zbiór oraz dwadzieścia publikacji, z których pięć (TRELLA, 1934; 1936; 1938a; 1938b; 1939) zawiera dane o ryjkowcach.

Korzystając z wymienionych materiałów należy pamiętać o dwóch istotnych faktach. Po pierwsze, teren wycieczek KOTULI i TRELLI został po drugiej wojnie światowej przedzielony granicą państwową tak, że część miejscowości odwiedzanych przez tych zbieraczy znalazła się po ukraińskiej stronie. Po drugie, okolice Przemysła należą do czterech wyraźnie odmiennych regionów fizycz-

nogeograficznych (KONDRACKI, 1978), co znajduje odzwierciedlenie również w charakterze ich flory i fauny.

Przeoczenie tych faktów spowodowało błędy w opisie rozmieszczenia wielu gatunków. Niewłaściwe jest bowiem odnoszenie tylko do Polski informacji dotyczących ogólnie okolic Przemyśla. Zastrzeżenia budzi również stosowane często przez autorów „Katalogu fauny Polski” uproszczenie, które polega na włączaniu okolic Przemyśla w całości do Beskidu Wschodniego.

Niżej podano stanowiska 9 gatunków wraz z ich prawidłową lokalizacją. Osiem z tych gatunków występuje również w innych częściach Polski, a tylko jeden (*Hemiphytobius sphaerion*) nie został dotychczas znaleziony na terenie naszego kraju.

Liczyby ustawione w nawiasach przy nazwach regionów fizjograficznych oznaczają numery krain według „Katalogu fauny Polski”.

Deporaus tristis (F.)

- Ukraina. Beskidy Wschodnie: góry Radycz i Herbut k. Dobromila, 4–5 V 1878, 1 ex.
- Polska. Pogórze Przemyskie (18): Brylińce (TRELLA, 1934); Beskidy Wschodnie (18): g. Turnica (TRELLA, 1938).
- Polska/Ukraina. Okolice Przemyśla, 1877–1878, 1 ex.; okolice Przemyśla (SMRECZYŃSKI, 1955a, na podstawie okazów ze zbioru TRELLI i KOTULI).

W Polsce rzadko spotykany, znany z kilkunastu stanowisk rozmieszczonych na południu kraju (8, 11, 15, 18), przy czym większość doniesień pochodzi z XIX i pierwszej połowy XX w. (BURAKOWSKI i in., 1992). Na zachodniej Ukrainie wykazany dotychczas z okolic Sambora, Złoczowoa, Tarnopola, Czerniowców i Chocimia.

Apoderus erythropterus (GMEL.)

- Ukraina. Kotlina Sandomierska (14): Lacka Wola, 9 VI 1884, 1 ex.
- Polska/Ukraina. Okolice Przemyśla (TRELLA, 1934).

W Polsce szeroko rozmieszczony, lecz dość rzadko spotykany. Występowanie tego gatunku w okolicach Przemyśla po polskiej stronie granicy wymaga potwierdzenia.

Apion affine KIRBY

- Ukraina. Kotlina Sandomierska: Byków, 1883, 2 ex.
- Polska/Ukraina. Okolice Przemyśla (TRELLA, 1934).

Posiada nieliczne stanowiska w różnych częściach kraju. Jego występowanie koło Przemyśla w obecnych granicach Polski wymaga potwierdzenia.

Trachyphloeus parallelus SEIDL.

- Polska/Ukraina. Kotlina Sandomierska: Karczmury – Byków, 21 V 1884, 1 ex., okolice Przemyśla (SMRECZYŃSKI, 1955a, na podstawie wyżej wymienionego okazu ze zbioru KOTULI).

Gatunek kserotermiczny, rozmieszczony w Polsce na Wyżynach: Zachodnio-wołyńskiej, Lubelskiej i Małopolskiej, podany również z 1 stanowiska w Beskidzie Wyspowym (KNUTELSKI i in., 1986). Jego występowanie w polskiej części okolic Przemyśla wymaga potwierdzenia.

Cyphocleonus trisulcatus (HERBST)

- Polska. Kotlina Sandomierska (14): Łapajówka (Hureczko), 29 IV 1883, 1 ex., na nasypie kolejowym między Wiarem i Łapajówką.
- Ukraina. Beskidy Wschodnie: góry Radycz i Herburst, 4–5 V 1878, 1 ex.
- Polska/Ukraina. Okolice Przemyśla: 1875–1882, 1 ex., 1886, 1 ex., w bliskich okolicach miasta; okolice Przemyśla (SMRECZYŃSKI, 1955a; 1955b, na podstawie 1 ex. ze zbioru TRELLI i 2 ex. ze zbioru KOTULI).

Gatunek bardzo rzadki w Polsce. Poza wymienionym stanowiskiem znany również z okolic Tarnowa, Nowego Sącza, Żywca i Radomia oraz z Ełku i Gołdapii. Według SMRECZYŃSKIEGO (1968) dane o występowaniu na Pojezierzu Mazurskim wymagają potwierdzenia.

Hypera fornicata (PEN.)

- Ukraina. Kotlina Sandomierska: Lacka Wola, 9 VI 1884, 1 ex., na piaszczystym wzgórzu obok stacji.
- Polska/Ukraina. Okolice Przemyśla (SMRECZYŃSKI, 1955a; 1955b; na podstawie 2 ex. ze zbioru TRELLI i wyżej wymienionego okazu ze zbioru KOTULI).

Występowanie tego gatunku w polskiej części okolic Przemyśla wymaga zatem potwierdzenia. Dotychczas znaleziono go na 3 stanowiskach rozmieszczonych w Małych Pieninach, Beskidzie Sądeckim i na Wyżynie Lubelskiej.

Bagous petro (HERBST)

- Polska. Kotlina Sandomierska (14): Starzawa – Nakło, 9 IV 1879, 1 ex.; okolice Przemyśla (SMRECZYŃSKI, 1955a, na podstawie wymienionego okazu).

Gatunek bardzo rzadko spotykany, poza wymienionym stanowiskiem podany z Puszczy Niepołomickiej Kampinowskiego PN (WANAT, 1993) (KNUTELSKI i in., 1986) i Pojezierza Pomorskiego (SMRECZYŃSKI, 1972).

Hemiphytobius sphaerion (BOH.)

- Ukraina. Kotlina Sandomierska: Buców, 3 XI 1878, 1 ex., wysiany ze ściółki w lesie na wschód od Bucowa.

Z Polski dotychczas nie wykazany, lecz istnieje duże prawdopodobieństwo odszukania go w Kotlinie Sandomierskiej po naszej stronie granicy.

Ceuthorhynchidius hassicus SCHULTZE

- Polska. Kotlina Sandoñierska (14): Hurko – Hureczko, 3 V 1884, 1 ex., na nasypie kolejowym; Hurko, 3 V 1883, 1 ex. Pogórze Dynowsko-Przemyskie (18): Przemysł (Winna Góra), 4 VI 1884, 1 ex.; Przemysł (Lipowica), 27 XI 1878, 1 ex., wysiany ze ściółki; Przemysł (Prałkowce-Ostrów), 8 IX 1881, 1 ex., Winna Góra (TRELLA 1938). Opole Zachodnie (14): Łuczyce, 19 VI 1881, 1 ex.
- Polska/Ukraina. Okolice Przemysła (TRELLA, 1934; SMRECZYŃSKI, 1955a; na podstawie okazów ze zbioru TRELLI i KOTULI). Występuje lokalnie na południu Polski (8, 10, 11, 14, 18).

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1992: Chrząszcze Coleoptera – Curculionoidea prócz Curculionidae. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, 18: 1–324.
- KNUTELSKI S., GRZĘDA E., MAZUR M., 1986: Nowe stanowiska kilkunastu rzadko spotykanych w Polsce ryjkowców (Coleoptera, Curculionidae). Zesz. Nauk. UJ, Prace Zool., 31: 157–168.
- KONDRACKI J., 1978: Geografia fizyczna Polski. Wydanie III zmienione. PWN, Warszawa, 463 ss.
- MAZUR M., (1994a): Rozmieszczenie ryjkowców (Coleoptera: Rhinomaceridae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae) na Pogórzu Dynowskim i Przemyskim. Zesz. Nauk. UJ, Prace Zool., 40: 35–76.
- MAZUR M., (1994b): Ryjkowce (Coleoptera: Attelabidae, Apionidae, Curculionidae) siedlisk kserotermicznych Opola Zachodniego. Wyniki wstępnych badań. Zesz. Nauk. UJ, Prace Zool., 40: 77–87.
- SMRECZYŃSKI S., 1955a: Fauna ryjkowców (Coleoptera, Curculionidae) okolic Przemysła na przestrzeni 50 lat. Pol. Pismo Ent., 23: 53–70.
- SMRECZYŃSKI S., 1955b: Uwagi o zbiorze ryjkowców (Coleoptera, Curculionidae) T. Trelli. Pol. Pismo Ent., 23: 83–92.
- SMRECZYŃSKI S., 1968: Ryjkowce – Curculionidae: podrodziny Tanymericinae, Cleoninae, Tanyrhynchinae, Hylobiinae. W: Klucze do Oznaczania Owadów Polski, XIX, 98c, 106 ss.
- SMRECZYŃSKI S., 1972: Ryjkowce – Curculionidae: podrodzina Curculioninae. W: Klucze do Oznaczania Owadów Polski, XIX, 98d, 195 ss.
- TRELLA T., 1934: Wykaz chrząszczy okolic Przemysła – Curculionidae. Pol. Pismo Ent., 12: 6–16.
- TRELLA T., 1936: Wykaz chrząszczy okolic Przemysła. Uzupełnienia dotychczasowych wykazów. Pol. Pismo Ent., 13: 85–97.
- TRELLA T., 1938a: Chrząszcze Winnej Góry pod Przemysłem. Ochr. Przyr., 17: 342–344.
- TRELLA T., 1938b: Turnica pod Przemysłem. Ochrona Przyr., 17: 203–209.
- TRELLA T., 1939: Wykaz chrząszczy okolic Przemysła (Uzupełnienia). Pol. Pismo Ent., 87–89.
- WANAT M., 1993: Nowe stanowiska interesujących gatunków ryjkowcowatych (Coleoptera, Curculionidae) w Polsce. Wiad. Entomol., 12: 31–36.